

SOCIAL HÅLLBARHET - EN FRÅGA FÖR OCH UTANFÖR SAMHÄLLSPLANERINGEN

2019-04-04

Av: Ekologigruppen

Den fysiska planeringen kan inte ensam skapa ett socialt hållbart och inkluderande samhälle. Men den kan bidra till att dämpa boendesegregationens konsekvenser, främja möten mellan människor och ge invånare inflytande över samhällets utveckling. Social hållbarhet måste bli en naturlig och bärande del i all stadsplanering.

Överallt går att läsa om vikten av en socialt hållbar stad och allt fler arkitektbyråer, konsultföretag och byggherrar lyfter fram just sin expertis i ämnet. Som samhällsplanerare med extra intresse för sociala frågor uppskattar jag uppmärksamheten. Jag ser dock att det, utan ett erkännande av samhällsplaneringens begränsningar, finns risk för att "lösningarna" blir klichéartade och ytliga. Det är nu hög tid att medge att samhällsplanerare inte själva kan bryta ojämlikheten i samhället, eller ensamma förhindra segregation. Men vi kan, genom planering av den fysiska miljön, ta vara på just vårt handlingsutrymme för att främja social hållbarhet: att skapa bättre förutsättningar för integration.

Mötesplatser skapar bättre förutsättningar för social hållbarhet. Här ett torg i Bagarmossen. Foto: Krister Sernbo.

Folkhälsomyndigheten definierar ett socialt hållbart samhälle som "ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen" (Folkhälsomyndigheten 2018). Förutsättningar för social hållbarhet inbegriper mänskliga möten, idéutbyten och lokalt engagemang. En mångfald av åldrar, kulturer och erfarenheter lägger grunden för social hållbarhet och förståelsen för den variation som staden rymmer.

Hur kan arkitekter och planerare bidra till social hållbarhet?

Stadsplanerare kan, genom planering av den fysiska miljön, skapa bättre kontaktmöjligheter människor emellan genom utbyggd kollektivtrafik och trygga och effektiva gång- och cykelstråk. Såväl Rinkebystråket som Rosengårdsstråket visar på hur fysiska utformningar kan länka ihop stadsdelar med varandra till en kontinuerlig stad där integration kan främjas. På så sätt kan den fysiska planeringen tillgängliggöra både möten mellan människor och gemensamma resurser i staden, vilket i förlängningen bidrar till att skapa mer jämlika livsvillkor för stadens alla invånare (Legeby, 2018).

Genom att bevara och skapa nya parker och grönområden kan den fysiska planeringen bidra med positiv påverkan på människors psykiska och fysiska hälsa (Folkhälsomyndigheten 2009). Samhällsplanerare kan också, genom medborgardialog och samverkan med de som bor i ett område, skapa delaktighet och ett lokalt engagemang. "Rosens röda matta", en aktivitetsyta i Rosengård i Malmö, är ett exempel på ett uppskattat offentligt rum som tagit form i samarbete med stadsdelens ungdomar.

Rosens röda matta i Malmö utgör ett bra exempel på hur en parkeringsplats kan göras om till en mötesplats utifrån ungdomars idéer och önskemål. Framförallt fick unga tjejer vara med och bestämma aktivitetens utformning. Foto: Malmö stad.

Viktigt att veta sina begränsningar – och ta till vara på sitt handlingsutrymme

Den fysiska planeringen kan alltså bidra till social hållbarhet på flera olika sätt. Men den fysiska planeringen kan inte påverka allt. Att med hjälp av samhällsplanering bryta de socioekonomiska krafter som driver den ökade segregationen i samhället förefaller vara mycket svårt (Lilja och Pemer, 2010). Trots att fler och fler byggnadsprojekt idag går under stämpeln social hållbarhet ser vi allt som oftast, trots goda ambitioner att åstadkomma varierande och trygga stadsmiljöer, att nybyggda bostadsområden blir så dyra att endast redan välbärgade grupper har råd att betala prislappen.

Det är alltså viktigt att vara ödmjuk med vilka begränsningar planering av den fysiska miljön har. Det är till exempel hög tid att understryka att oavsett hur lyckad utformningen av Rosens röda matta blev, kommer denna fysiska utformning inte att bryta segregationen i Malmö. Rinkebystråket kommer inte heller upphäva faktumet att medellivslängden på Östermalm är tre år längre än medellivslängden i Rinkeby (Stockholm stad, 2015). För att verkligen lyckas skapa social hållbarhet måste samhällsplaneringen samordnas med strukturella insatser för tillskapandet av lika livsvillkor för alla.

Delaktighet i planeringen är en viktig förutsättning för social hållbarhet. Här en workshop med STEP-metodiken. Foto: Elisabetta Troglia

Genom att fokusera på det som Sören Olsson kallar för samspelssegregation, som till skillnad från boendesegregation (som handlar om åtskillnad mellan grupper i boendet), handlar om åtskillnad mellan grupper i det offentliga rummet, kan samhällsplanerare planera för de rumsliga egenskaper som underlättar kontakt mellan människor. Genom att planera för en stad där invånarna enkelt möts i offentliga rum i det vardagliga livet, kan de negativa konsekvenserna av boendesegregationen begränsas (Legeby, 2008). I motsats till dagens alltför vanliga isolerade bostadsenkla framstår en sådan stadsbyggnadsstrategi som avsevärt mer socialt hållbar.

Som arkitekter, samhällsplanerare och samhällsbyggare kan vi inte ensamma skapa *ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa utan orättfärdiga skillnader* (Folkhälsomyndigheten 2018). Vi kan inte ensamma förhindra segregation, men vi kan bidra genom att skapa bättre förutsättningar för integration. Vi kan, i planering av den fysiska miljön, ta vara på just vårt handlingsutrymme för att främja social hållbarhet.

Vi kan, och bör, göra följande:

Sociala konsekvensanalyser samt barnkonsekvensanalyser, för att säkerställa goda kopplingar till omgivande områden som gynnar trygghet och hälsa samt möten mellan människor.

Uppmärksamma sociala hållbarhetsaspekter med hjälp av nya kapitel 6 i miljöbalken, som vidgar begreppet "miljöeffekter" till att även inkludera befolkning och andra delar av miljön. Kapitel 6 i MB ger, tillsammans med Agenda 2030:s mål om Hållbara städer och samhällen, goda förutsättningar att lyfta in den sociala hållbarheten som en naturlig del i plan- och miljöbedömningsprocessen.

Verka för att riktlinjer för tillgång och avstånd till gröstruktur uppnås, överallt. För att uppnå det övergripande folkhälsopolitiska målet *att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen*,

måste goda förutsättningar ges för regelbunden vistelse i naturen, oavsett stadsdel.

Samarbeta med lokalsamhället och ge förutsättningar för delaktighet i samhällsutvecklingen. Vi bör se till att deltagandeprocesser och medborgardialog i planeringen verkligen blir av och utformas på ett sådant sätt att engagemang förstärks kollektivt bland medborgarna, och inte endast förbättrar inflytandet för några få.

Argumentera för mångfald i upplåtelseformer. Vi kan argumentera för att markpolitiska verktyg och certifieringssystem används för att ställa krav på att byggnadsprojekt bidrar till en mångfald i upplåtelseformer, storlekar och prisklasser.

Dra nytta av forskning för utformning av trygga gaturum. Flertal studier har gjorts kring brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder som kan hjälpa oss i arbetet med gaturummens utformning.

Med både fysiska lösningar och genom att göra våra röster hörda kan samhällsplanerare utan tvekan bidra till en mer socialt hållbar värld. Med hjälp av ovan nämnda åtgärder kan vi gå ifrån användandet av social hållbarhet som ett klichéartat begrepp till att utgöra en naturlig del i all samhällsplanering – och därmed bidra till social hållbarhet utifrån just våra förutsättningar och de verktyg som vi ansvarar för i processen att planera för ett mer hållbart samhälle.

Referenser

Boverket, 2007. [Bostadsnära natur](#).

Folkhälsomyndigheten. 2009. [Grönområden för fler – en vägledning för bedömning av närhet och attraktivitet för bättre hälsa](#).

Folkhälsomyndigheten. 2018. [Vad är social hållbarhet för oss?](#)

Legeby, A. 2008. Ses vi på gatan? *Invandrare & minoriteter*. 2008 (5): 16-18.

Legeby, A. 2018. Kontinuerlig stad – av betydelse utifrån ett socialt perspektiv. *Plan*. 2018 (1): 30-33.

Lilja, E. och Mats Pemer. 2010. [Boendesegregation – orsaker och mekanismer](#).

Stockholm stad. 2015. Skillnadernas Stockholm. Kommissionen för ett hållbart Stockholm, 2015.